

pulis super altare consecranda disponant. et p factis misteris calicem
sacro sanguinis dñi fidelibus propinont. Presbiteri idest seniores
non tantum aetate quantum moribus et sapientia. hi potestate
habent cate^ha^handi. bapti^handi. in firmos benedicti olei
inguine perungendi. His quoq. concessum est. officiu pre
dicandi in ecclesia. Super his sunt epi sicut loco et dignitate.
sic scitatis et eruditionis singularitate conspicui. quib. solis est
potestas sacru crisma conficere. eoq. bapti^hatoru frontes sig
nari. et per manus inpositione spm scm illis tribuere. habent
potestate ligandi et soluendi. Per ipsos quoq. publica populi
absolutio in die cens dñi sollempni more peragit. Sciendum
aut qd prius ecclesie temporib. etia prbri epi uocant. si post
modu utili satis p uisione constitutum e. ut hoc nom solis pon
tificib. tribuat. quoru maioris gradus excellentia crescat.
et minor ordo mensure suae limite recognoscat. sitq. differen
tia in uocabulis sicut precellior locus honoris. Nunc dicendu
de singulis uestibus quibus sacerdos. t reliqui ordines in ue
teri testamento utebantur. Erant aut octo species uestium sa
cerdotalium. i. tunica linea fricta. Tunica iacinctina. Sup hume
rale. Rationale. Cidaris. Balteum. Lamina aurca in fronte pon
tificis. et feminalia linea. His omibus pontifex tempore sacri
ficiu induebatur. Ceteris uero minoris gradus sacerdotibus so
lis quatuor uti licebat. i. tunica linea fricta. Cidari. Balteo.

et feminalibus. Reliqua uero quatuor. tantum summi pontificis
erant. Nunc de singulis explanamus. Tunica linea erat uestis
interior. quam camisiam dicimus. uel supparum. Haec fricta
dicitur. quoniam adhaerebat corpori. et ita erat frictis mancis.
ut nulla ei omnino ruga inesset. sicut solent milites habere
tunicas lineas. sic aptas membris. ut expedita sint dengen-
do iaculo. tenendo clipeo. librando gladio. qualem et
ioab habuisse legitur. frictam ad mensuram corporis
sui. per quam nunc sacerdotes. et clerici albas habent. Tunica
tota iacinctina exterior nullumque alium colorem recipiens
usque ad pedes descendens sicut et linea. Vnde et utraque gra-
poderis. id est talaris uocabatur. habens similitudinem malorum
granatorum aureorum. et tintinnabula aurea. Erat autem si-
ne manicis ad colobiorum similitudinem. et ideo unde man-
educerentur aperta erat. Per tunica iacinctina nostri pontifices
primo colobus utebantur. Et sic autem colobium uestis sine manicis.
Sed quia nuditas brachiorum displicebat. colobia in dalmati-
cas commutata sunt. Hae duae uestes. id est tunica bissina fricta.
et tunica iacinctina. balteo africtae erant. quod erat cingu-
li genus ex bisso retorta iacincto. purpura ac uermicillo
opere plumarii. in similitudine pellis colubri. latitudinis
quatuor digitorum. Pro balteo nunc honorum quas roma-
nas appellant usus receptus est. Super humerale quod hebraei

ce ephor dicitur. sic uocatum qd humeros obnuberet. cuius
 contextus de omnibus coloribus erat. magnitudinis cubitalis.
 id est usq. ad cingulum per tingens. amplectens omnem
 locum pectoris et ad manus eiciendas hinc inde apertum.
 cui uestimento locus uacuu in medio pectore dimittebatur
 magnitudine palmi ubi inferebatur rationale qd hebraice
 dicitur effim. et grece logion. Habebat aut sup humerale in
 utroq. humero singulos lapides onichinos. et in singulis lapi
 dib. erant sculpta sena xii. patriarcharu nomina. habent
 eni ne ministri arctis sup humerale qd amictu uocant. qd hume
 ros amictunt qdo ad altare ministrant. Rationale qd hebraice
 effim. gr logion dr. opere polimito factu erat iuxta textura
 super humeralis. i. eisdem coloribus. factam erat quadrangulum
 habens mensuram palmi in longitudinem et latitudinem. Erant
 in eo iiii. ordines lapidum. terni per singulos uersus. distributi.
 sculpti erant singulis xii. patriarcharu nomibus. Erant aut
 catenule auree. et uncini aurei. necnon et aurei anuli tanqua
 in iiii. summitatibus rationalis. quam et infumitatibus sup humera
 lis que catenule inferebant. iungebant q. rationale et super hu
 merale superius. inferius uero uittis iacinctanis sibi neccebantur.
P rationale nunc sumi pontifices quos archi epos dicim. pallio
 utunt. qd a sca romana sede aptico dante suscipim. Tiara
 genus erat uestis pilleolum uidelicet rotundum quasi sphaera

media sit diuisa . et ut pars una ponat̄ in capite . ita ut modice uer-
ticis medietatē excedat . habens uittas quae conuolutę sepius co-
nectuntur ne facile dilabantur . et hoc quidē minorū erat sac̄do-
tū . Sumus autē pontifex preter pilleū habebat coronā auream
triplicēq; sup̄ quā a media fronte surgebat quasi calam' quidā
aureus similis herbe quę hebraice acano . gr̄ autē hios quae
apud nos dr̄ latine calidata . Percircuitū uero habebat flores simi-
les flori plantaginis ab occipio usq; ad utrumq; tēpus . In fronte
uero erat locus patens ubi inferebatur lamina aurea quę uii . lre
ris nomen habebat dī inscriptū . huius comodi uestis n̄ habetur
in romana eccl̄a uel in nr̄is regionib; . Non enim moris est ut p̄ il-
leati diuina misteria celebrent . Apud grecos autē habetur qui
pilleos . i . cuphas gestant in capite dum adsistunt altaribus .
Lamina aurea in fronte pontificis in qua scm̄ dño siue sc̄i dñi sculp-
tum habebatur . ornāmētū erat cet̄is sacratius indumentis .
Scm̄ autē dño qđ ibi sculptū erat . nomen erat scm̄ et uenerabile
dei qđ p̄ uii . literas scribebatur . scilicet . ioh . eh . uau . et h . et
dicebatur ineffabile non qđ dici non possit . s; qđ nec diffiniri et
cōprehendi sensu ullius creature ut digne deo aliquid dici possit .
Ligabatur autē uitta iacinctina super t̄iam . ut totam ponti-
ficalis ornatus pulchritudinem dei uocabulum coronaret . ac p̄-
tegeret . neq; hanc ornamentis speciem xp̄i ab illis accepit aec-
clesia . Octauū . i . nouissimum ornāmētū feminalia linea . quib;

operiebant carne turpitudinis sue: arenibus usque ad femi-
 nalia. siue ut usitatus femoralia cū ad sacrificandū accede-
 bant. Huiusmodi habitus ita notus ē in nr̄is regionibz, ut ex-
 eo gallia braccata cognominata sit. Cōprehensū breuit̄ quibz
 uestibz ornarent̄ sacerdotes & ministri tēpli dī mosaice legis
 tēporibz, & quasi adinstar illorū reuelata eugl̄i gr̄a suscepe-
 rit eccl̄a. Sunt tam̄ alia que apud illos n̄ habent̄. ut stola. scan-
 dalia. & sudariū qđ addetergendū sudore in manu gestari
 mos ē. qđ usitato noīe fanone nominamus. Verū quia om̄a illo
 tēpore figuris & enigmatibz, obumbrabant̄. conuenit ut quid
 illa uestim̄ta mystice significauerint. quo ue nunc modo spe-
 cialit̄ in eccl̄a uenerant̄. n̄ uerbatim s̄ capitulatim ostendam̄.
 Vestim̄ta illa que in sc̄is officis portanda erant. typus erat sc̄are
 uirtutū. unde & sc̄a dicebant̄. Adhęc facienda n̄ tam diuerse.
 quā speciose species sumebant̄. Aurū uidelicet. qđ ē splendor
 sapientię diuinę. cui uingebat̄ iacynthus qui ē ^{color} celeste
 uidelicet desiderū. Purpura apponebat̄ que sanguinis im-
 tat̄ colorē. ut p̄ duo ^{genera} martiriū nouerint se exercendos electi
 i. ut sinecēse sit n̄ dubitent mori p̄ x̄po. & pacis tēpore in se ip-
 sis appetitus occidant. mortificantes membra sua cum uitis
 & concupiscentis. Coccus bisinctus dī & proximi dilecti-
 onem indicat. efficaciter tenendam. Bissus geminam cas-
 titatem significat corporis scilicet & anime. Unde de

uere uidua dicit apostolus. ut sit sc̄a corpore & sp̄u. his or-
namentis xp̄i debet pontifex refulgere. his coloribus exor-
nari. Tunica linea uel biffina fricta. mortificationē car-
nis p̄tendit. Biffinum em̄ uel lineū multiplici elaboratū
contusione et nature subtilitate deductū ac textum in uestē
proficit. Sic nullus xp̄o ornari poterit. nisi castigatus &
mortificatus om̄ibus carnis passionibus. Unde & bene fric-
ta d̄r. Strictū enim dicimus castum. e contra lasciuum et
dissolutū laxum uocamus. Tunica tota iacinctina que acrio
colore refulgebat celestē designat ē uersationē. que tota
erat iacinctina. quia sacerdos nihil debet curare trenū. Nemo
enī ait ap̄t̄s militans dō implicat se negotiis sc̄laribz. ut ei pla-
ceat cui se p̄baur̄. Balteus siue cingulū quo tunica hec cū
interiore. i. linea cingebat̄. continentia carnis insinuat
que mater ē & custos pudicitie. queq. maxime ornari ponti-
ficē condecet. Hanc qui ingratus ē dō perdit. sic iob dicit de
talibus. Balteū regū dissoluit. et p̄cingit fune renes eorū.
Regū enī. i. sc̄ox sacerdotū. balteū hoc ē pudicā continentia
dissoluit. i. dissolui p̄mittit. cū de suis uirtutibz extolli coe-
perit. et p̄cingit fune asperē poenitentie renes eorū. ut
incipiant suis casibz ingemiscere. q̄ aliorū lapsibz debuerant
auxilio subuenire. Sup̄ humerale qđ hebraice ephot dicit̄.
obediencia mandatorū dī significat. quo induebat̄ sacerdos.

ut meminerit p̄cepta dī strenue quasi onus humeris impositum
 debere portare. Quod uero nomina patriarcharū inter sacrificia
 in humeris ficit et in pectore portabat. monet p̄ hoc sacerdos. ut
 priorū patrū fidem & exempla sequat̄. ut fidelium qui sunt filii
 ap̄torū in suis orationib; meminerint. & ut ipsi eadem exempla
 sequenda p̄ponat; Rationale quod erat in fronte pontificis
 designat. quia pastor sapientia & doctrina debet p̄ditus esse.
 Nā et ideo rationale iudicii dī. quia debet rector ecclē subtili semp
 examinatione bona malaq; discernere. & quā id t̄ quib; quando
 uel qualiter conueniat studiosē cogitare. Hoc enī qd̄ dicit̄ pones
 in rationale iudicii doctrinā et ueritatē. ut uidelicet habeat
 scientiā scripturarū. quo possit alios docere. et contradicētes
 arguere. Quadrangulū erat. p̄pt̄ quatuor euangeliōrū doctrinā.
 duplex p̄pt̄ scientiæ et operis firmitatē. Mensura palmi qd̄
 est digitorū extensio. designat discretione in p̄secutione
 bonorū operū. Quatuor ordines lapidū qui erant in rationale
 nominibus patriarcharum insculpti. quatuor exprimunt prin
 cipales uirtutes. prudentiā. temperantiā. fortitudinē. iustitiā.
 Terni nunc quoq; lapides. fidem sc̄e trinitatis. siue fidē. spem. &
 caritatē demonstrant; Quae om̄a in pectore pontificis necessa
 rio eē debere huius ornamenti. i. rationalis speciei p̄monetur;
 Tyara quae & cidaris et mitra uocatur. ac tegebat & ornabat ca
 put pontificis. Ammonet eū om̄s sensus capitis deo consecrare.

debere . ne uel oculi pateant ad uidendū uanitatē . t̄ ceteri sensus
qui incapite uigent iniquitati consentiant . et pillos intromissa
delectatio inceſtet animi ſanctitatē . Lamina aurea diuine maieſ
tatis atq; potentie figura ē . que in fronte pontificis deportabat̄ .
quia ineffabilis ditatis potentia cunctis que creauit ſup̄ eminet .
quidcirco quaſi riuota ſanctificans eximia ſibi ſedē in fronte . hoc
e inimitis principalitate conſtituit . Quatuor litere in lamina
ſcripte . iiii . ſunt cornua crucis totū mundū cōplectentia . Cruci
enī xp̄i in om̄i creatura apex ē cedit̄ . qua etiā fidelium frontes ſig
nant̄ . Quod lamina ſemp̄ in fronte pontificis eē uidebat̄ . oſten
dit quia dignitatē quā p̄cendit in habitu . exercere ſemp̄ debet
in opere . ut dñi placatū ſemp̄ habere . & ſubditorū uota dño ido
neus ſit ſemp̄ offerre . Feminalia quib; pudenda loca corporis
tegebant̄ . continentia a concubitu designant . que magnopere
om̄ib; gradib; obſeruanda p̄cipit̄ . unde dicit̄ ad uelanda turpi
tudine . Turpe ē enī ſacerdotē laſciue etatis nota infamari .
que conuenit uelut in arce caſtimonie ab om̄ib; ſuſcipi & uenerari ;
Quod uero feminalia ipſi ſibi imponant . cactera moÿſes . deſig
nat unumquēq; ſe a carnali c̄cupiſcentia refrnare debere .
deinde uirtutib; ſibi ſubditos quaſi moÿſen miniſtros tēpli
exornare ; Clericos hinc dictos putant . quia mathathias qui
primus ab ap̄t̄is legitur ordinatus . ſorte miſſa ſubrogatur .
Cleros enī grece . Latine ſors d̄r . ac propterea uocati ſunt de